

Jean Zénon de Viron, weldoener van de Sint-Ambrosiusparochie van Dilbeek

ERWIN OCTAAF D'HOE

Wanneer men in Dilbeek de naam Zénon de Viron vernoemt, weet niemand over wie het gaat. Maar wanneer men het over het zot kasteel heeft, gaat er bij de oudere Dilbekenaren wel een lichtje branden. Deze benaming ontstond door de naïeve, sentimentele en belachelijk kinderachtige versieringen, inclusief de twee duiven die knuffelen boven het huwelijksbed, die door de vader van Zénon werden aangebracht. François Ignace (nonkel Sus)¹ de Viron wou hiermee zijn kersverse echtgenote verrassen.

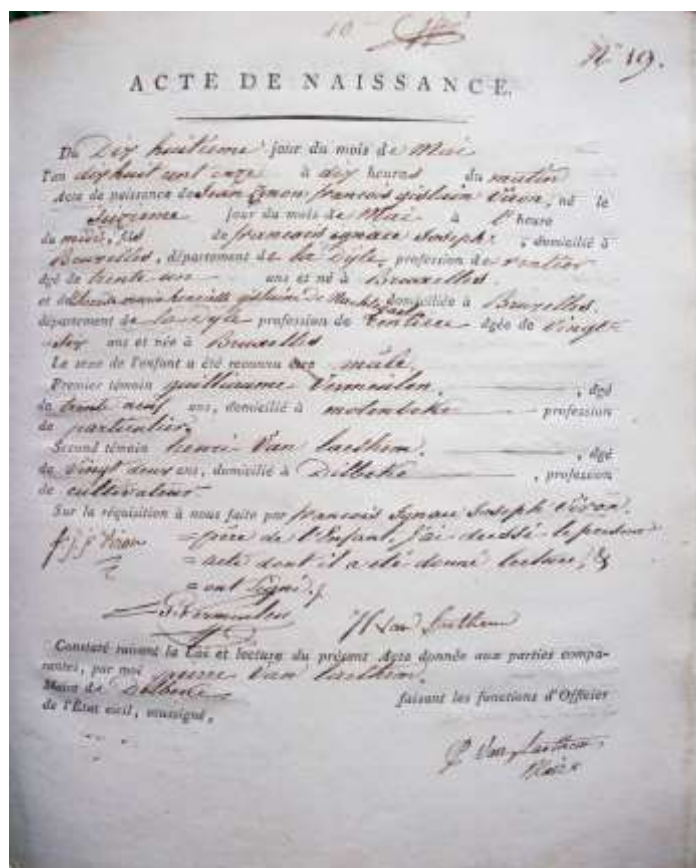
Het Gravenhuis in 1800 (Agentschap Onroerend Erfgoed)

De familie Viron verkreeg op 1 oktober 1775 het jachtpaviljoen van de baron van Gaasbeek gesitueerd te Dilbeek. Kort voor de aankoop maakte de markies d'Arconati van dit 's Gravenhuis in 1740 een mooi twee verdiepingen tellend landhuis met elf traveeën, poortgebouw, kapel en tuin.¹ Dit eerste eigendom dat de Virons in Dilbeek verwierven, ging over op de jongere familietak. De hoofdtak verwierf het

¹ De Ridder J. en Vreys L., 'Dilbeek', De Beul J. en Van Lierde H. (red.), *Pajottenland: een land om lief te hebben*, Lennik, 2007, 67-68; De Maegd C. en Van Aerschot S., *Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. 2n. Vlaams Brabant. Halle-Vilvoorde*, Gent, 1975, 110; Deneef R., Wijnant J. en Rombauts N., 'Dilbeek

¹ Wordt nog steeds zo genoemd bij de familie de Viron.

kasteel van Dilbeek dat verschillende generaties verbouwden, sloopten en lieten herbouwen.² Men ging naar de kastelen tijdens de zomer. Maar tijdens de winter keerde men zeker terug naar Brussel. Daar waar in de stad de gebouwen elkaar beschermen tegen de koudeaanvallen, zijn de huizen op het platteland over het algemeen moeilijk te verwarmen. De rijhuizen waren op die manier de windvlagen en lage temperaturen. De welgestelden hebben vroeger steeds deze jaarlijkse seizoenswissel gekend. 's Gravenhuis is op het ogenblik van de aankoop een schattige constructie zoals we die zien op een aquarel geschilderd in 1800 door een Jacobs. Vooraan bevinden zich waarschijnlijk Jean Bernard Viron en zijn echtgenote Anne Catherine Calluy en hun kleine zoon Guillaume spelend met zijn geit en hond. Schilder Jacobs zit links³. Rechts staat de hovenier, links voor de woning waarschijnlijk de dienstbode en rechtsbinnen aan het 2e voorlaatste raam de dienstmeid.

Geboorteakte van Zénon de Viron (Rijkarchief Leuven, burgerlijke stand Dilbeek, geboorteakten 01/01/1797-31/12/1813, foto p. 351, pagina 19)

Zénon bijgenaamd 'Zanon' werd in de jongere tak geboren te Dilbeek op 16 mei 1811 om 12 uur 's middags als Jean Zénon François Gislain Viron, enig kind en zoon van François Ignace Joseph, gedomicilieerd te Brussel, rentenier, 31 jaar geboren te Brussel, en van Thérèse Marie Henriette Gislaine de Nachtegael, gedomicilieerd te Brussel, rentenierster, 26 jaar geboren te Brussel. Hun beider

(Dilbeek). 's Gravenhuis', Deneef R. (red.) 2005: *Historische tuinen en parken van Vlaanderen. Inventaris Vlaams-Brabant, Pajottenland - zuidwesten van Vlaams Brabant*, Brussel, 2005, 34-37; Wauters A., *Histoire des environs de Bruxelles*, 1, Brussel, 1855, 184.

² De Ridder en Vreys, 'Dilbeek', 66-67; De Maegd en Van Aerschot, *Bouwen door de eeuwen heen*, 109-110.

³ Het aquarel is eigendom van de kinderen Thierry de Viron (1920-2005) gehuwd met Elisabeth de Viron (1921-2021). De notities van barones Elisabeth de Viron geven niet aan over welke Jacobs het gaat. Aan de kledij is te zien dat het schilderij dateert uit de empire-tijd en niet omstreeks 1830 zoals in het boek *Historische tuinen en parken van Vlaanderen* op pagina 35 te lezen is. ⁵ De Ridder en Vreys, 'Dilbeek', 68.

familiewapens sieren de linkerzijde van de inrijpoort onder de vierkante bakstenen toren van 's Gravenhuis.⁵

Zénon werd dezelfde dag gedoopt in de Sint-Ambrosiuskerk. De doopakte leest, in Nederlandse vertaling, als volgt: “16 mei 12 uur tijdens de dag geboren en dezelfde dag gedoopt is weledele heer Joannes Zeno Franciscus Gislenus Viron wettelijke zoon van weledele heer Francisci Ignati Josephi uit

---

Brussel en weledele vrouw Theresia Maria Henrica Gislena de Nachtegael uit Brussel doopheffers weledele heer Joannes Bernardus Viron en weledele vrouw Maria Theresia Carola Josepha de Nachtegael. Getekend H. Vliegen pastor in Dilbeke.”

Doopakte Zénon de Viron door pastoor Hendrik Vliegen (1750-1822) in 1811 (Rijksarchief Leuven, parochieregisters Sint-Ambrosiusparochie Dilbeek, dopen III, foto 42, pagina 3)

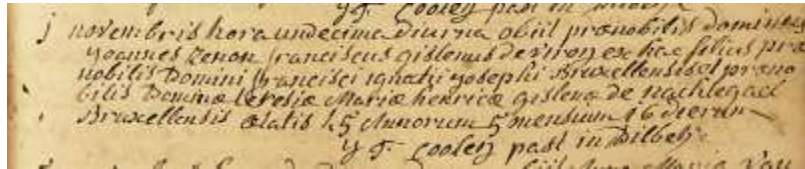
De markante figuur ridder Jean Zénon de Viron overleed ongehuwd. Een uitgebreide necrologie in de *Précis Historiques* van 1857 verschaft heel wat biografische informatie.⁴ Dat zijn overlijdensbericht de tweede plaats inneemt na een dubbel overlijden in de Europese vorstenhuizen, hoeft niet te verbazen. De afgestorvene onderhield bij leven veel contacten met de jezuiten en nam verschillende door de jezuiten opgezette initiatieven op in zijn testament. De *Collection de précis historiques* was een algemeen tijdschrift dat werd uitgegeven door de uit Vilvoorde afkomstige jezuïet Édouard Terwecoren.⁵ Nadat de lezer verneemt dat Jean Zénon François Gislain de Viron in zijn eigen woonst, “au château de 's Gravenhuise sous Dilbeek” op 1 november 1856 overleed, volgen de obligate biografische gegevens over geboorte en ouders. Daarna richt Terwecoren de blik op de religieuze en culturele betekenis van de overledene. Hij looft diens bescheiden en vrome inborst, wars van uiterlijk vertoon. Zénon was er voor zijn vrienden en vooral voor de armen van de gemeente Dilbeek, die hij met raad en daad, namelijk centen, bijstond, als milde weldoener achter de schermen. Zijn voorliefde voor reizen liet hem toe om tal van landen en bedevaartsplaatsen te bezoeken en er souvenirs van terug te brengen. Aldus verzamelde hij een fraaie boekencollectie. In eigen dorp had hij broederschappen opgericht en onderhield hij de jeugd na de zondagsmis met stichtende lezingen. Via zijn testament wilde hij die godvruchtige volksverheffing verderzetten.

Zénon zou overleden zijn aan een onbekende ziekte, waarschijnlijk tyfus, die hij opgelopen had tijdens een wereldreis die 10 jaar duurde. Het zal echter veeleer een reis van ongeveer 10 maanden geweest zijn naar de landen van de Middellandse Zee. Zénon overleed op 's Gravenhuis, het kasteel van zijn vader, op 1 november 1856 om 11 uur in de voormiddag. Het parochieregister geeft ten onrechte 16 uur als overlijdensstijp weer. Hij was 45 jaar, 5 maanden en 16 dagen oud.

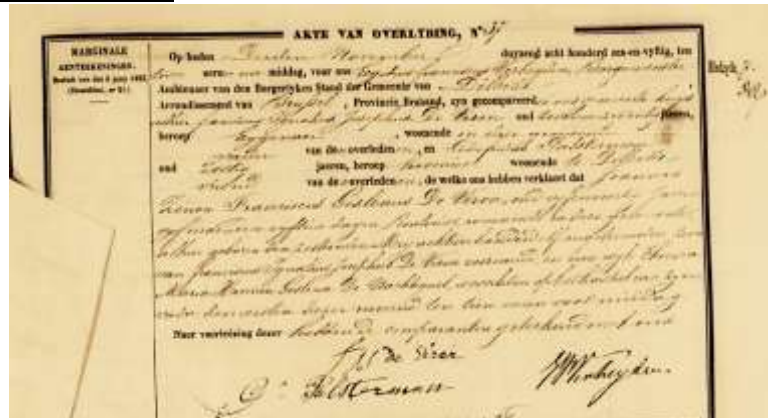
---

⁴ Necrologie, *Collection de précis historiques. Mélanges littéraires et scientifiques*, 6 (1857) 76.

⁵ Jong wees werd Édouard Terwecoren (1815-1872) opgevoed door een oom langs moederskant die zich in Brussel als notaris gevestigd had. Na 1830 kon hij afstuderen aan het eerste heropende jezuïetencollege, het Aalsterse Sint-Jozefscollege. Hoewel beslagen in het recht, startte hij in 1836 het noviciaat in Nijvel en Drongen. Hij was leraar te Namen en Aalst en studeerde tegelijk verder: eerst filosofie in Namen en dan theologie in Leuven. Vanaf 1849 was hij definitief verbonden aan het Brusselse Sint-Michielscollege, waar hij in de collegekerk celebreerde en waaruit hij verschillende zustercongregaties, zoals de op het elitaire meisjesonderwijs gerichte kanunnikessen van Berlaymont geestelijk bijstond. Zijn hoofdtaak was de redactie van de in 1852 door hem opgestarte *Précis historiques*. Vanaf 1892 kregen de overzeese missies een ruimere plaats toebedeeld en vanaf 1899 ging het tijdschrift verder onder de naam *Missions belges de la Compagnie de Jésus*.

Overlijdensakte Zénon de Viron door pastoor Joannes Franciscus Coolen (Rijksarchief Leuven, parochieregisters Sint-Ambrosiusparochie Dilbeek, overlijdens, reg. 7, pagina 101)

Overlijdensakte Zénon de Viron (Rijkarchief Leuven, burgerlijke stand Dilbeek, overlijdensakten, 01/01/1857-31/12/1857, foto p. 85, pagina 7)

Obiit Zénon de Viron (Privéarchief de Viron)

Het bidprentje van Zénon de Viron (Eigen archief)

In de faire-part van 7 november liet vader François de Viron weten dat de afscheidsliturgie in de parochiekerk van Dilbeek zou gecelebreerd worden op woensdag 19 november om 9 uur.⁸ Een tweede misviering werd namens de broederschap van Onze-Lieve-Vrouw van Loretto gevierd op vrijdag 28 november om 11 uur in de Brusselse miniemenkerk.

Zénons bezittingen en de tragische gebeurtenis van 18-19 april 1850

Hij leefde van zijn bezittingen en had tal van onroerende goederen, waaronder een huis te Brussel, stukken land in de gemeenten Dilbeek, Dworp, Huizingen, Brussegem, Kobbegem, Merchtem, Mollem, Bollebeek. Deze bezittingen besloegen in totaal 32 hectaren 7 aren 66 centiarens en hadden bij zijn overlijden een waarde van 140.150 frank⁹. Alphonse Wauters vernoemt hem in 1855 als bezitter van een bibliotheek rijk aan bijdragen over de geschiedenis van het land.⁶

Tijdens de nacht van 18 op 19 april 1850 werd Josse De Smedt en zijn echtgenote in Dilbeek vermoord. Dit echtpaar woonde aan de Oude baan van Ninove in een eigendom van François de Viron. Van deze dubbel moord zijn twee tekeningen bewaard gebleven. Deze tekeningen moeten uit 's Gravenhuis afkomstig zijn. Op de achterkant van een kader lezen we: "M. F. De Viron à son chateau, à Dilbeek, par BRUXELLES". De achterkant van het andere kader vermeldt: "Campagne de Mr. le Bon. De Viron", met verwijzing naar nummer 5, de grote poort die zich links op beide tekeningen bevindt en die aldus genummerd is op de tekening met het zijaanzicht van het woonhuis.

⁶ Wauters, *Histoire des environs de Bruxelles*, I, 185.

Het huis waar de dubbele moord werd gepleegd met nummering (Eigen archief)

---

⁸ Eigen archief.

⁹ Gemeentearchief Dilbeek, Inventaris Dilbeek, nr. 504.6, Register der beraadslagingen 1823-1890, zitting van 27 februari 1858.

Het huis waar de dubbele moord werd gepleegd (Eigen archief)

Het holografisch testament van Zénon de Viron

Een bijzonder merkwaardig document is zijn holografisch of geheel eigenhandig geschreven testament. Daarin stelde hij onder meer zijn personeel en huurders gerust met lijfrenten om hun gewoon dagelijks leven te verbeteren. Daar ging hij relatief ver in: zo nam hij zijn oud-tuinman op, die al vele jaren met zijn echtgenote in Brussel woonde. Hij gaf opdracht dat de overlevende van hen beiden levenslang onderhouden zou worden in een godshuis. Hij creëerde beurzen om jonge meisjes en jonge mensen die kloosters wilden betreden, te belonen. Verder voorzag hij middelen voor goede doelen en voor de SintAmbrosiuskerk van Dilbeek. Hij nodigde al zijn naasten die in debuut woonden om de herdenkingsdiensten bij te wonen. Het loont de moeite om dit belangrijk document volledig weer te geven. Het biedt een goede inkijk op hoe het er in de adellijke leefwereld in onze dorpen in de negentiende eeuw aan toe ging, en laat toe om de familieleden, connecties en goede doelen die Zénon nabij stonden, beter in beeld te brengen.

Het testament van Zénon de Viron (Rijksarchief Leuven, notariaat Jean Joseph Janssens te Vilvoorde, 20 november 1856 nr. 159)

Zénon vulde het testament aan in verschillende episodes al naargelang de levensgebeurtenissen van zijn familieleden en kennissen. Het werd samengevouwen en met een zegel in rode lak dichtgevouwen zoals dat in dit tijd gebruikelijk was. Op de voorzijde staat in zijn handschrift: “Dans cette enveloppe est le Testament de moi Jean Zénon François Ghislain de Viron”. Verder zien we de later aan toegevoegde stempels en aanvullingen van officiële instanties om het testament wettig te maken. Volgens wijlen barones Elisabeth de Viron wordt het origineel in bewaring gehouden op het kasteel van Ossel.¹¹ Zij heeft er transcriptie van gemaakt. Toch is er op 20 november 1856 een exemplaar in het handschrift van Zénon in dépot gegeven bij notaris Jean Joseph Janssens te Vilvoorde. Dit lijkt ons eerder het origineel te zijn.¹²

Zénon begon zijn testament op 8 februari 1844, maar bracht wijzingen aan, bijvoorbeeld bij het overlijden van begunstigden of aanpassingen van de geldsommen die hij voorzag. De laatste wijzigingen bracht hij aan op 4 juli 1851.

Pagina 1

“Moi Jean Zénon de Viron je déclare que le présent / est mon testament olograph, écrit et signé de ma / propre main. Je nomme pour mon exécuteur testamen: / taire mon oncle maternel Prosper de Nachtegael.¹³

Je lègue á Louise et á Marie Jongmans sa soeur demurant / à Bruxelles une rente viagère de cent francs pour les deux / réversible sur la survivante ~~ou quinze cents francs une fois donné à leur choix~~. Je lègue

à Petronille Van Mulder⁷ fille de feu⁸ Jean Baptiste / et de Florentine Hamelet demeurant à Dilbeek une rente / viagère de cent cinquante francs ~~ou deux mille francs une / fois donné.~~

Je lègue à sa soeur Marie Anne⁹ une rente / viagère de cinquante francs et à leur mère Florentine / Hamelet cent francs une fois donné.

~~Je lègue à Josse De Ridder¹⁰ locataire de mon père une rente / viagère de cent francs.~~

Je lègue à Françoise Vander Gracht¹¹ fille de feu Joseph / et de Caroline Vander Elst une rente viagère de ~~deux trois~~ cinq cents / francs ~~ou deux trois mille francs une fois donné à son choix.~~

~~¹²Je lègue à Joseph Van Berendonck¹³ notre ancien jardinier¹⁴ et à sa femme / Anne Catherine Spinoy une rente viagère de cinquante / francs pour les deux réversible sur le survivant ou / survivante ou trois cents francs une fois donné à leur / choix.~~

Je lègue à François Vander Linden locataire de mon père / une rente viagère de trente francs.

Je lègue à Pierre Palsterman¹⁵ cinq cents francs une fois / donné à condition de rendre à la veuve de¹⁶ Cornelle Lievens¹⁷ le surplus / de l'interet légal d'argent prête.

Je fonde dans l'église de Dilbeek une grande messe et / salut tous les jeudis au Saint-Sacrement. Je fonde également / dans la dite église une grande messe tous les samedis / à la Sainte Vierge à son autel. Je fonde encore dans cette / église une octave pour les fidèles trépassés avec grandes / messes et saluts et tous les jours au moins ~~deux~~ un / sermon par un Père Rédemptoriste ou un autre prédicateur, cette octave

---

¹¹ Notities en documentatie barones Elisabeth de Viron: de kinderen Thierry de Viron (1920-2005), gehuwd met Elisabeth de Viron (1921-2021).

¹² Rijksarchief Leuven, notariaat Jean Joseph Janssens te Vilvoorde, 20 november 1856 nr. 159.

¹³ Prosper Henri Maria Louis de Nachtegael was geboren Brussel 16 juni 1787. Hij huwde te Bergen op 7 juni 1820 met Marie Anne Béatrice Josèphe Lebrum de Miraumont de Grand-Reng (1786-1849). Hij was belastingontvanger te Vilvoorde, waar hij overleed op 8 mei 1864. Voor hen beiden staat een groot marmeren monument in de kerk van Vilvoorde. Zij bekostigden er de marmeren vloer.

Pagina 2

commercera le jour des âmes et les sept jours suivants.

Je fonde aussi dans l'église de Dilbeek deux anniversaires / solennels à trois prêtres avec les commendations chantées avant / la messe et grande sonnerie la veille et au libera et une / distribution de quatre rasières de seigle en pains à chaque / anniversaire, pour le repos de mon âme et le second pour / ma mère Thérèse de Nachtegael. Mon executeur testamentaire / pourra hyphotéquer toutes ces fondations sur mon moulin et / ces dépendances et sur mes autres biens.

---

⁷ Petronilla Van Mulders, geboren op 9 april 1812, als dochter van Jan Baptist en Florentina Hamelet.

⁸ "feu" werd later tussengevoegd.

⁹ Maria Anna Van Mulders, geboren te Dilbeek op 1 oktober 1814, jongere zus van voorgaande en gehuwd met Josephus Mostinckx.

¹⁰ Judocus De Ridder (Dilbeek, 19 juni 1781-Dilbeek (Molenberg), 30 januari 1848), ongehuwde landbouwer en zoon van Philippus Carolus Joannes en Barbara Cocquelet.

¹¹ Theresia (Francisca) Vander Gracht, de te Dilbeek op 13 december 1810 geboren ongehuwde dochter van Dominicus Josephus en Carolina Vander Elst.

¹² Vanaf hier staat in de linkerrand "voir à la fin du testam."

¹³ De te Brussel geboren Josephus Van Berendonck was de zoon van Jan Baptist en Elisabeth De Vester. Hij huwde te Dilbeek op 19 november 1806 met Anna Catharina Spinoy, die in Dilbeek geboren was op 23 november 1784 als dochter van Egidius en Barbara Lokens. Hij was hovenier op 's Gravenhuis. Josephus en Anna Catharina verlieten Dilbeek op 8 juli 1823 om zich in Brussel te vestigen.

¹⁴ "notre ancien jardinier" tussengevoegd.

¹⁵ De ongehuwde hovenier Godefridus Palsterman (Anderlecht, 6 november 1796-Dilbeek ('s Gravenhuis), 20 maart 1862) was de zoon van Henricus en Josina De Coker: D'hoë E.O., 'Godefridus Palsterman hovenier van 's Gravenhuis', *Nieuwsbrief FV-Dilbeek* 2020/02 (2020) 12-13.

¹⁶ "la veuve de" tussengevoegd.

¹⁷ Anna Maria Wauters werd te Itterbeek op 17 april 1796 geboren als dochter van Jan Baptist en Maria Josepha De Keyser. Zij huwde te Dilbeek op 21 juli 1819 met Cornelius Lievens (Dilbeek, 26 april 1797-Dilbeek (Molenberg), 4 augustus 1844). Zij woonden in de boerderij naast 's Gravenhuis aan de Oude baan van Ninove, een eigendom van François de Viron.

Je lègue une rente perpétuelle de deux cents francs annuellement / qui servira pour doter des garçons ou des filles ~~qui~~ non fortunées / de Dilbeek qui voudront entrer dans les couvents. Cette rente est / à la collation de Monsieur le curé de Dilbeek.¹⁸

Je lègue à Jean Baptiste Vander Gracht¹⁹ locataire de mon père / et à sa femme je crois que son nom est Marie De Bolle l'usufruit / de ma pièce de terre sans rien payer²⁰ qu'il cultive près du moulin leurs vies durantes / réversible sur le survivant ou survivante.

Si je venais à mourir en voyage j'ordonne que mon cadavre / soit transporté à Dilbeek si les frais du transport ne montent / pas au delà de quatre mille francs et j'ordonne de faire un / caveau dans le cimetière de Dilbeek et une pierre sépulcrale / en marbre blanc pour moi et mes parents. J'ordonne de / faire faire un service funèbre de première classe où je viendrai / à mourir et un second service ~~idem~~ de la même classe avec les / grandes vigiles chantées le matin cent livres de cire et une distribution / de huit rasières de seigle en pains à Dilbeek. Si je meurs à / Dilbeek un service suffira, on convoquera les curés des environs / de Dilbeek pour dire chaque une messe²¹ pour moi à cinq francs et le diner / ~~pour moi~~. Si je suis enterré à Dilbeek on chantera deux grandes / messes et une distribution de cinq rasières de seigle en pains.

J'ordonne de faire chanter cinquante messes avec le libera à Dilbeek²² et / mille messes basses à 1 fr 50 centimes avec le miserere et le profundis²³ ou l'on voudra pour le repos de mon âme.

J'ordonne de faire deux beaux poeles pour l'église de Dilbeek / un blanc avec croix en noire d'argent et un noir avec idem / en or le blanc devra servir la première fois pour moi.

Pagina 3

Je lègue cinq cents francs pour mon deuil à tous les domestiques / hommes et femmes de mon père.

Je lègue mes bons livres en langue Flamande à la fabrique de l'église de Dilbeek pour former une bibliothèque paroissiale / pour être donné en lecture sous la direction du curé et du vicaire, / je lègue en outre à la même fabrique pour l'entretien et l'augmen / tation de la dite bibliothèque une rente perpétuelle de trente francs.

Je lègue à Henri de Viron²⁴ tous mes livres de noblesse et généalogie / que je lègue à François de Fierland²⁵ mon Théâtre sacré et prof: / du Brabant²⁶ et mon voyage en Espagne de Laborde en 4 vin fol.²⁷

Je lègue tous mes livres latin et tous mes ouvrages qui sont mis / à l'index ou tant soit peu suspect ~~au~~ et mes livres de / liturgie au père Vander Moeren³⁵ le Jésuite pour ~~leur~~ sa bibliothèque.

---

¹⁸ Joannes Franciscus Coolen (Mechelen, 12 juni 1785-Mechelen, 16 augustus 1870) was te Dilbeek onderpastoor vanaf 1818 en pastoor vanaf 1822.

¹⁹ Jan Baptist Vander Gracht (Dilbeek, 17 september 1801-Dilbeek, 17 december 1868), zoon van Dominicus Josephus (Kerksken, 15 oktober 1770-Dilbeek, 24 juli 1837) en Carolina Vander Elst (Dilbeek, 7 januari 1767-Dilbeek, 15 december 1850). Hij huwde te Dilbeek op 11 juli 1832 met Joanna Maria De Bolle (Ternat, 17 januari 1817-Dilbeek, 2 september 1877), dochter van Petrus Josephus en Barbara Vanden Brande. Hij was landbouwer aan de Oude baan van Ninove en huurder van François de Viron.

²⁰ "sans rien payer" werd boven bijgevoegd".

²¹ "pour moi" is boven bijgevoegd.

²² "à Dilbeek" is boven bijgevoegd.

²³ "avec le miserere et le profundis" is boven tussengevoegd.

²⁴ Ridder Henri Joseph de Viron, geboren te Brussel op 15 juli 1806 als zoon van Jean Charles en Marie Thérèse van Wingen, was Zénons achter-achterneef.

²⁵ Waarschijnlijk baron François Antoine Marie de Fierland (Turnhout, 20 juni 1800-Brussel, 28 september 1861), zoon van Guillaume en Albertine Jacobs. Hij huwde te Brussel op 7 augustus 1827 met Anne Marie Françoise Ghislaine Fanny de Viron (Brussel, 7 juli 1798-Brussel, 8 september 1864), dochter van Jean Bernard de Viron en Anne Catherine Calluy en nicht van Zénon.

²⁶ Jacques Le Roy (1633-1719) schreef in navolging van Antonius Sanderus (1586-1664) *Le grand théâtre sacré du duché de Brabant* en *Le grand théâtre profane du duché de Brabant*, gepubliceerd in 's-Gravenhage in 1729 en 1730.

²⁷ Louis Joseph Alexandre de Laborde (1773-1842) was een Frans edelman, liberaal politicus en reiziger. Hij was onder andere de auteur van de vierdelige *Voyage historique et pittoresque en Espagne*, die in Parijs tussen 1806 en 1820 verscheen.

Je légue a mon père trente des principaux ouvrages à son / choix idem a mon exécuteur testamentaire douze ouvrages, / à mon cousin Guillaume de Viron le gouverneur³⁶, le voyage en / Autriche 2 vol in folio²⁸ et le voyage de Genève à Milan in folio.²⁹

Je légue le restant de mes livres à la ~~société~~ bibliothèque³⁰ pour la propagation / des bons livres à Bruxelles rue d'Or n° 34.³¹

Je légue à mon exécuteur testamentaire la somme de mille / francs et je lui donne ~~lui donne~~ plein pouvoir pour désigner les / biens ou rentes pour constituer les fondations dans l'église de Dilbeek / et toutes mes autres dispositions quelconques il pourra même / vendre de mes biens de sa propre autorité si il est nécessaire pour exécuter le testament.

Mon père François de Viron aura un quart de ma succession / en toute propriété qu'on prendra des biens ou rentes provenant / de ma mère Thérèse de Nachtegaele, ~~ou~~ et³² de feu ma tante Marie / de Nachtegaele³³, je légue en outre à mon père tout le mobilier de / ma mère Thérèse de Nachtegaele exep~~té~~ les rentes et je lui légue / l'usufruit de tout ce qui restera de ma succession après que toutes³⁴ les / dispositions contenant mon testament seront exécutés à / condition de s'entendre avec l'archevêque pour l'anniversaire qui se / trouve sur la maison de Josse De Ridder dont on trouvera / l'ancien titre dans mon pupitre. Je laisse à mon père ~~la partie~~ le restant du / capital de trois mille florins courant de Brabant du dernier rembourse

Pagina 4 ment de Mademoiselle Van Campenhout³⁵ à condition de payer les / intérêts après le capital de la terre occupé par Vander Gracht. Je / lui laisse aussi tous les arrérages des revenus de feu ma tante Marie / de Nachtegaele et de tous les arbres qu'il a vendus sur mes biens. / Ce qui reste de ma succession sera partagé en trois parts une / part pour mes héritiers maternels une part pour la table de / pauvres de Dilbeek et la troisieme pour l'église de Dilbeek à / condition de laisse faire un caveau sur le cimetièr, et de murer / ce cimetièr à ces frais et ils ne jouiront de ces trois parts qu'après / la mort de mon père. Le héritiers qui s'opposeraent au testament / seront deshérités par ce fait.

J'engage tous mes héritiers et légataires principalement ceux / qui habitent Dilbeek d'assister aux grandes messes et autres / services religieux pour moi ainsi qu'aux messes et saluts du / jeudi et samedi et de l'octave des âmes et de prier journaliè / rement pour ma pauvre âme. écrit et signé par moi le huit / du mois de février dix huit cents quarante quatre.

---

³⁵ Mogelijk Jozef Van der Moere (1791-1875), rector van jezuïetencolleges in Gent en Antwerpen, pleitbezorger voor het behoud van het Latijn in het onderwijs. Hij kante zich tegen de verfransing van het onderwijs, omdat hij de Franse taal als een vehikel van revolutie en liberalisme zag: Maes S., 'Van der Moere, Jozef', de Schryver R. e.a. (red.), *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, 2, Tielt, 1998, 2068.

³⁶ Baron Guillaume Jean Antoine de Viron de Diéval (Brussel, 13 september 1791-Dilbeek, 7 juli 1857) was de zoon van Jean Bernard en Anne Catherine Calluy. Hij huwde te Brussel op 10 augustus 1819 met Cornélie d'Hanens. Deze jurist verkreeg in 1822 adelserkenning, met de bij eerstgeboorte overdraagbare titel van baron. Naast lid van de raad van het

---

²⁸ Tweedelig in Parijs in 1814 gepubliceerd boek *Voyage en Autriche ou Essai statistique et Géographique sur cet empire* van de Franse geoloog en natuurwetenschapper (Pierre Toussaint) Marcel de Serres de Mesplès (1780-1862).

²⁹ De in 1811 in Parijs verschenen *Voyage pittoresque de Genève à Milan par le Simplon* van de Zwitserse politicus en uitgever van kunstboeken Jean Frédéric d'Ostervald (1773-1850) was geïllustreerd met tekeningen van twee Zwitserse landschapschilders, Gabriel Ludwig Lory (1763-1840) en diens zoon Mathias Gabriel Lory (1784-1846).

³⁰ "bibliothèque" werd boven "société" bijgevoegd.

³¹ Vanuit katholieke hoek werden in de jaren 1830-1840 verschillende initiatieven genomen tot verheffing van de stedelijke arbeidersklasse en om de ontkerkelijking tegen te gaan. In Brussel beschikte de in 1835 opgerichte *Société pour la propagation des bons livres* over een bibliotheek die stichtende lectuur aanbood. De jezuïet Jan-Baptist Boone (1794-1871) stuurde de *Bibliothèque des bons livres* en de vereniging aan: Liesen B., 'Des bibliothèques populaires aux bibliothèques publiques en Belgique. L'émergence d'un service public de lecture dans une société polarisée', Sandras A. (red.), *Des bibliothèques populaires à la lecture publique*, Villeurbanne, 2014, 321.

³² "et" werd boven "ou" bijgevoegd.

³³ Waarschijnlijk Marie Josephe de Nachtegaele (15 augustus 1785-22 mei 1851). Zij huwde te Brussel op 17 april 1816 met François Anne de Molina.

³⁴ "toutes" is boven bijgevoegd.

³⁵ Er is een ongehuwde dienstmeid, Sophie Van Campenhout, geboren te Londerzeel in 1836 en uit Willebroek afkomstig op 9 april 1855. Gezien de plaats in het testament en het hoge bedrag van de terugbetaalde som, lijkt het hier om iemand kapitaalkrachtiger te gaan.)

Dijledepartement, later de provincie Zuid-Brabant en tot slot de provincie Brabant, was hij burgemeester van Dilbeek (1812-1814), lid van het Nationaal Congres (1830-1831) en gouverneur van Brabant (1839-1845).

8 fevrier 1844. Ma signature.

Jean Zénon De Viron.

Josse De Ridder est mort en l'année 1848 sa rente de cent franc est supprimé.

J'augmente la rente de deux cents francs de Françoise Vander Gracht à trois / cents francs ~~ou le capital à son choix des deux mille francs à trois mille francs~~ / toutes les autres dispositions du testament sont maintenues. Ecrit et signé par moi le vingt et un mois de février dixhuit cent quarante neuf. 21 février 1849.

Jean Zénon De Viron.

J'augmente la rente viagère de la vertueuse fille Françoise Vander Gracht de trois cent / francs à cinq cent francs 500 francs je lui laisse en outre l'usage de l'habitation batie / pour elle joignant la maison du moulin pour sa vie durant sans rien payer ainsi que / de la piece de terre provenant des héritiers Huysman d'Honzem que sa mère avait en / location de moi.

J'ordonne qu'a la mort de Joseph Van Berendonck notre ancien jardinier ou de sa / femme Anna Catherine Spinoy le survivant ou survivante soit entretenu sa vie durant / dans un hospice catholique. Toutes les dispositions du testament sont maintenues qui n'ont pas été raturées. Ecrit et / signé par moi le quatre juillet dixhuit cent cinquante et un annee 1851.

Jean Zénon De Viron.

Paraphé ne varietur, à l'occasion de notre procès verbal de ce jour.

Bruxelles, 15 novembre 1856"

De uitvoering van het testament

Het Staatsblad van zondag 10 oktober 1858 informeert over de afwikkeling van het testament.³⁶ Vijf vergaderingen van het kerkfabriek, drie gemeenteraadsbesluiten, drie adviezen van de aartsbisschop van Mechelen en twee beslissingen van de bestendige deputatie van de provincie Brabant waren nodig om op 8 oktober 1858 tot een koninklijk besluit te komen dat in een eerste artikel de kerkfabriek toeliet om de gevraagde kerkdiensten te financieren, twee doodslakens te bekostigen en het benoemde derde deel van de nalatenschap te aanvaarden. Het tweede artikel gaf het bureel van weldadigheid van Dilbeek verlot om het nodige te doen voor de in het testament opgenomen brooduitdelingen met het daartoe voorziene derde van de erfenis. Het laatste artikel stond de gemeente Dilbeek toe om de Nederlandstalige boeken over te nemen en de rente van dertig frank te aanvaarden voor het onderhoud en de uitbreiding van deze collectie.

De kerk van Dilbeek met op de voorgrond de pastorie met haar bovenverdiep, zoals het gebouwd werd dankzij het legaat van Zénon de Viron. Postkaart uit het begin van de twintigste eeuw (Eigen archief)

³⁶ 45 *Moniteur belge*, 28/283 (1858) 1.

Dankzij Zénons nalatenschap konden de gemeente en het kerkbestuur de beslissing nemen in 1858 de kerkhofmuur³⁷ te bouwen en in 1866 een nieuwe pastorie³⁸ met bovenverdiepingen op te richten. In de achtergevel bevinden zich twee boven elkaar ingemetselde marmeren gedenkstenen. De onderste gedenkplaat verwijst naar de bouw van de pastorie: “proprIIs sUMptIbUs / eCCLEsIae / aeDIRIcAta. / Past. P.J. BIERMANS / Burg. E. VERHEYDEN / Archit. E. VAN-DER-AUWERA / Cond. L.Z. PETRE”. Het chronogram geeft de bouwdatum 1868 weer. Rond 1990 onderging de pastorie een ingrijpende aanpassing. Het gebouw werd toen met één bouwlaag verlaagd, waardoor het opnieuw overeenkomsten kreeg met de oude pastorie voor de verbouwing in 1767.

Achterzijde van de kerk en de pastorie van Dilbeek op 12 april 1908 met mooi zicht op het inmiddels verdwenen gedeelte van de kerkhofmuur (Eigen archief)

In 1913 zou nog een gedenksteen ter herinnering aan Zénons weldaden in de kerk van Dilbeek opgericht worden. De natuursteen is 150 cm hoog bij 88 cm breed⁴⁸. In vertaling luidt het Latijnse opschrift als volgt: In naastgelegen begraafplaats / liggen begraven / Franciscus en Zenon de Viron / ridders / Hij was voor deze kerk een belangrijk / weldoener, in wiens / nagedachtenis deze steen / geplaatst in dit gebouw in 1913 / door Theoph. Eylenbosch, voorzitter / H Swalus, ontvanger / J.B. Van Everbroeck, geheimschrijver / H. De Knop / J.B. Van Malder / H. Honnore, pastoor.

---

³⁷ Gemeentearchief Dilbeek, De Kommissie van Openbare Onderstand, Register der beraadslagingen 1823-1890, zitting van 27 februari 1858, Inventaris Dilbeek, 504.6.

³⁸ Archief pastorie Dilbeek, *Deliberatien van de Raed van het Kerkfabriek van Dilbeek 1860-1923*, Reg. f° 6v. ⁴⁸ Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium, Fototheek, Dilbeek, foto 13.

IN PROXIMO COEMETERIO
H. TYNVELATI IACENT M.
FRANCISCVS ET ZENOBIA VIROR.
H. TYNVELATI IACENT M.
FVIT HIC MORSVS ECCLESIAE
H. BENEFICTOR IN CIVIS H.
MEMORIAM LAPIDEM MVRO
POSVERVNT ANNO MCMXIII
THEOPH. CYLINDROSCY, PARESSES
H. SWILVS, RECEPTOR MCMXIII
I. B. VAN EVERBROECK, A SECRETIS
H. DE KROOP, MCMXIII
I. B. VAN MALDEET, MCMXIII
H. HONIGRE, PASTOR

Gedenksteen binnen de Sint-Ambrosiuskerk in de muur links van het portaal, zoals Zénon aangeeft in zijn testament (Eigen archief)

Zénons bibliotheek

De necrologie en het testament bieden een inzicht op de boekencollectie van Zénon de Viron. Van de vele boeken die hij als gepassioneerd reiziger verzamelde, legateerde hij enkele boeken heel specifiek aan familieleden. Zijn vader mocht alleszins dertig boeken uit de collectie kiezen. Prosper de Nachtegael, oom aan moederszijde en tevens uitvoerder van het testament, mocht twaalf boeken uitkiezen. Blijkbaar was Henri-Joseph de Viron erg gesteld op de familiegeschiedenis, want hij erfde alle boeken over adel en genealogie. Deze achter-achterneef van Zénon was op 27 mei 1843 bij open brieven van koning Leopold I geridderd. Voor al haar kinderen had zijn moeder al in 1839 de opname in de adelstand verkregen.³⁹ Zijn aangetrouwde neef François de Fierland erfde zes waardevolle en rijk geïllustreerde boeken over Brabant en Spanje.⁴⁰ Neef en oud-provinciegouverneur van Brabant Guillaume de Viron verwierf drie gelijkaardige boeken over Italië en Zwitserland. De jezuïet Jozef Van

---

der Moeren kreeg alle liturgica en veel Latijnse boeken. De Nederlandstalige boeken waren bestemd voor de parochie van Dilbeek. Tevens voorzag Zénon in ene rente van dertig frank voor het onderhoud en de uitbreiding van deze collectie. Zijn resterende, wellicht Franstalige, boeken schonk hij aan de katholieke vereniging en bibliotheek “pour la propagation des bons livres” te Brussel. Zénon verzamelde niet enkele gedrukte werken. Alleszins voor een handschrift kan de herkomst uit zijn bibliotheek getraceerd worden. De Koninklijke Bibliotheek van België te Brussel bezit een parochieregister van Dilbeek. Het draagt het nummer 2 en vermeld op de binnenkant van de omslag “ex libris J Z de Viron”, Inv. N° II : 835, Cat. N° : 5920, Format : C.⁴¹ Het zijn alfabetisch gerangschikte extracten uit de doopregisters vanaf het jaar 1617 tot 1730. Vooraan zit een klein blad met enkele gezinssamenstellingen, en op de laatste pagina extracten van huwelijken vanaf 1665 tot 1692.⁴² Mogelijk dienden deze extracten als bewijsstukken bij notariële akten enz. Want ze staan overwegend per familie gegroepeerd. Dit register heeft de Koninklijke Bibliotheek in 1887 verworven bij een openbare verkoop te Brussel.

Bij wijze van besluit

Tot nog toe kwamen drie aspecten naar voor in Zénons testament: allereerst bedacht hij zijn personeel en huurders, net als het dienstponeel van zijn vader. Vervolgens bestemde hij middelen voor de armenzorg en de eigen parochiekerk. Als derde kwam de verdeling van zijn uitgebreide bibliotheek aan bod. Doorheen verschillende beschikkingen valt nog een vierde zaak op, namelijk de vele connecties met jezuïeten: zijn schenking aan de door een jezuïet beheerde Brusselse *Bibliothèque des bons livres* en het uitgebreide legaat van Latijnse boeken aan pater Van der Moere. Ook uit andere elementen blijkt een sterke band met de Sociëteit van Jezus: zijn necrologie in de *Précis historiques* of nog het feit dat oudoom van Zénon, Paul Viron (1729-1777), jezuïet was geweest.⁴³ Als enig kind zonder nakomelingen kon Zénon gul beschikken over zijn aanzienlijke middelen. Toch leefden, zo bleek uit de biografische gegevens en de clausules van het testament, zijn beide ouders nog.

---

³⁹ Goethals F.V., *Dictionnaire généalogique et héraldique des familles nobles du royaume de Belgique*, 4, Brussel, 1852, ongepagineerd.

⁴⁰ Waarschijnlijk baron François Antoine Marie de Fierland (Turnhout, 20 juni 1800-Brussel, 28 september 1861), zoon van Guillaume en Albertine Jacobs. Hij huwde te Brussel op 7 augustus 1827 met Anne Marie Françoise Ghislaine Fanny de Viron (Brussel, 7 juli 1798-Brussel, 8 september 1864), dochter van Jean Bernard de Viron en Anne Catherine Calluy en nicht van Zénon.

⁴¹ Van den Gheyn J., *Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque Royale de Belgique*, 8, Brussel, 1908, 428-439.

⁴² Koninklijke Bibliotheek van België Brussel, Hs. 5920.

⁴³ Goethals, *Dictionnaire généalogique et héraldique*, IV, ongepagineerd. Een andere oudoom, Pauls oudste broer, JeanFrançois (kloosternaam Bernard, 1718-1775), was norbertijn te Grimbergen: Ockeley J., ‘De abdij, de abt en de norbertijnencommunauteit te Grimbergen in de 18de eeuw’, *Eigen Schoon en De Brabander*, 102 (2019) 92, 104 en 117; Ockeley J., ‘De norbertijnencommunauteit in Grimbergen in de 18de eeuw’, *Eigen Schoon en De Brabander*, 102 (2019) 149.

Vader François de Viron zou zijn op vijfenveertigjarige leeftijd overleden zoon nog zeven jaar overleven en overlijden op 15 september 1863. Toen was het diens weduwe, Flore-Isabelle de Bernard de Fauconval, die 's anderendaags een rouwbericht uitstuurde.⁴⁴ Op 19 september zou de begrafenisplechtigheid om 9 uur in Dilbeek doorgaan. Een tweede dienst werd op 29 september om 10 uur in dezelfde kerk gehouden. Stiefmoeder en weduwe Flore-Isabelle leefde nog een kwarteeuw en overleed op 28 januari 1887. Haar uitvaart vond plaats om 7 februari om 10 uur in Dilbeek, gevolgd door een tweede dienst, georganiseerd door het Sint-Barbarabroederschap, in de Sint-Barbarakerk in Sint-Jans-Molenbeek.⁴⁵

Bijlage: kwartierstaat van Jean Zénon François Gislain De Viron

Generatie I

1. Jean Zénon François Gislain De Viron (Dilbeek, 16 mei 1811-Dilbeek, 1 november 1856), zoon van 2 en 3

Generatie II - ouders

2. François Ignace Joseph De Viron (Brussel, 11 oktober 1772-Dilbeek, 15 september 1863) was rentenier en trouwde te Brussel op 2 augustus 1809 met
3. Thérèse Marie Henriette Gislaine de Nachtegael (Brussel, 24 oktober 1782-Brussel, 22 juli 1816), rentenierster, ouders van 1.

François Ignace Joseph De Viron hertrouwde op 14 mei 1822 met barones Flore Isabelle Joséphine Ghislaine de Bernard de Fauconval (Champion, 1 mei 1803- Dilbeek, 28 januari 1887). Zij overleed in het 's Gravenhuis en werd bijgezet in de familiekelder op het kerkhof van Dilbeek. Zij was de dochter van baron Charles François Antoine Marie, heer van Deuken, en Olympe Isabelle Françoise Joséphine Ghislaine de Cuvelier de Champion.

Generatie III - grootouders

4. Jean Charles Viron (Brussel, 24 januari 1722-Brussel, 27 april 1799) was licentiaat in de rechten, advocaat, raadslid bij de Soevereine Raad van Brabant. Hij trad te Brussel op 15 mei 1763 in het huwelijk met
5. Marie Thérèse t'Sas (Brussel, 11 juli 1738-Brussel, 24 november 1802), ouders van 2.
6. François Pierre de Nachtegael (Brussel, 16 november 1742-Brussel, 29 februari 1808) trouwde te Brussel op 29 juli 1772 met
7. Thérèse Hélène Françoise Baesen (Brussel, 16 oktober 1752-Brussel, 8 augustus 1809, ouders van 3.

Generatie IV - overgrootouders

8. Paul Viron (Vorst, 12 april 1689-februari 1730), huwde te Brussel op 3 oktober 1717 met
9. Barbe Van Parys (31 januari 1695-1731), ouders van 4.
10. Paul François t'Sas (Brussel, 12 juni 1704- Sint-Pieters-Leeuw 15 oktober 1786) was meester brouwer en trad te Brussel op 10 december 1731 in het huwelijk met
11. Barbe Gaucheret (Brussel, 2 januari 1705-Brussel, 7 juni 1783), ouders van 5.
12. Pierre Louis Joseph de Nachtegael (Brussel, 3 april 1693-22 juli 1759) was advocaat en raadslid bij de Soevereine Raad van Brabant en trouwde te Brussel op 30 november 1737 met
13. Anne Marie de Casselot de Wanfercée (Brussel, 2 februari 1716- 9 oktober 1752), ouders van 6.

---

⁴⁴ Eigen archief.

⁴⁵ Eigen archief.

14. Corneille Joseph Baesen (Breda, 12 november 1704-Brussel, 9 mei 1766) was licentiaat in de rechten, advocaat bij de Grote Raad, raadpensionaris van de stad Mechelen en raadslid bij de Raad van Brabant. Hij huwde te Brussel op 30 januari 1750 met
15. Marie Thérèse de Casselot (†6 april 1769), ouders van 7.